

22.5.2002

1643/4/00

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Aila Linnakangas

TOIMEENTULOTUEN HAKIJAN VELVOLLISUUS ESITTÄÄ PANKKITILITIEDOT SEKÄ OLESKELULUPAA VAILLA OLEVAN ULKOMAALAISEN OIKEUSTOIMEENTULOTUKEEN (seloste)

Kantelijan toimeentulotukihakemus oli hylätty, koska hän ei ollut esittänyt kaikkien hänellä olevien pankkitilien tiliotteita. Kantelijan ulkomaalaisen aviopuolison menot oli otettu huomioon toimeentulotukilaskelmassa vasta oleskeluluvan myöntämisestä lukien.

Pankkitiliotteiden vaatimisen osalta oikeusasiamies Paunio totesi seuraavaa.

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 17 §:ssä säädetään toimeentulotukea hakevan henkilötietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuudesta. Toimeentulotuen hakijan, hänen perheenjäsenenä ja elatusvelvollisensa sekä tarvittaessa heidän huoltajansa ja holhoojansa on annettava toimielimelle kaikki tiedossaan olevat toimeentulotukeen vaikuttavat välttämättömät tiedot.

Hallintomenettelylain (598/1982) selvittämisvelvollisuutta koskevan 17 §:n mukaan viranomaisen on huolehdittava asian selvittämisestä. Asianosaisen on tarvittaessa esitettävä selvitystä vaatimustensa tueksi. Muiden selvitysten hankkiminen kuuluu viranomaiselle.

Oikeusasiamies totesi, että pankin tiliotteet voivat olla toimeentulotuen määräämisen kannalta välttämättömiä tietoja hakijan mahdollisten rahavarojen selvittämiseksi. Koska sosiaaliviranomaisilla itsellään ei ollut ennen 1.1.2001 voimaan tulleen sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta annetun lain (812/2000) voimaan tuloa lainkaan oikeutta saada suoraan rahalaitoksilta tietoja, ja lain voimaan tulon jälkeenkin vain rajoitetusti, on sosiaaliviranomaisilla Oikeusasiamiehen näkemyksen mukaan oikeus pyytää toimeentulotuen hakijaa esittämään pankin tiliotteet. Viranhaltijat eivät siis menetelleet lainvastaisesti pyytäessään kaikkien kantelijalla olleiden pankkitiliotteiden tiliotteet hakemusta edeltäneeltä ajalta.

Oleskelulupaa vaillo olevan ulkomaalaisen oikeudesta toimeentulotukeen oikeusasiamies totesi yleisesti seuraavaa.

Sosiaalihuoltolain (710/1982) 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan sosiaalihuoltoon kuuluvina tehtävinä kunnan on huolehdittava sen sisältöisinä ja siinä laajuudessa kuin kulloinkin säädetään toimeentulotuen antamisesta kunnassa oleskelevalle henkilölle. Toimeentulotukilain 14 §:n mukaan toimeentulotuen myöntää hakemuksesta sen kunnan toimielin, jonka alueella henkilö tai perhe vakinaisesti oleskelee. Jos tuen tarve on kiireellinen, toimeentulotuen myöntää sen kunnan toimielin, jossa perhe tai henkilö oleskelee hakemusta tehdessään.

Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 1998 ja 2001 antamissa toimeentulotukioppaissa on selostettu ulkomaalaisen oikeutta toimeentulotukeen. Tapahtuma-ajankohtana voimassa olleessa vuoden 1998 oppaassa todettiin muun muassa (s. 40), että "toimeentulotukea ei pääsäännön

mukaan myönnetä, jos henkilöllä ei ole vakinaista oleskelukuntaa Suomessa. Vain kiireellisissä tapauksissa kunta voi olla velvollinen myöntämään toimeentulotukea alueellaan tilapäisesti oleskelevalle henkilölle, myös ulkomaalaiselle". Edelleen oppaassa todettiin (s. 48), että "ilman vaadittavaa oleskelulupaa Suomessa oleskelevan ulkomaalaisen voidaan poikkeuksellisesti katsoa oleskelevan maassa vakituisesti. Tällainen tilanne voi syntyä esim. silloin, kun hakijalla on oleskelulupahakemus vireillä ja on todennäköistä, että hän saa oleskeluluvan. Vastaava tilanne voi syntyä myös silloin, kun ulkomaalainen on päätetty käännättää tai karkottaa maasta, mutta päätös ei ole vielä täytäntöönpanokelpoinen. Toimeentulotuesta päätettäessä on näin ollen perusteltua kiinnittää huomiota hakijan täällä oleskelun syihin ja hänen olosuhteisiinsa kokonaisuudessaan." Oppaassa todettiin vielä (s. 49), että "jos oleskelulupahakemus on tehty ja luvan myöntäminen on todennäköistä, ulkomaalaisen voidaan katsoa asuvan vakituisesti Suomessa ja olevan oikeutettu toimeentulotukeen sen mukaisesti".

Oikeusasiamies totesi käsityksenään, että toimeentulotukea ei siis voi hylätä pelkästään sillä perusteella, että hakijalla ei ole voimassa olevaa oleskelulupaa, vaan tuen tarve on kaikissa tapauksissa tutkittava yksilöllisesti.